

**Historisch verhaal van het leven en sterven van de eerwaarde,
geliefde, Godvruchtige en geleerde heer ds. Bernardus Smytegelt,
in leven getrouw leraar in de gemeente van Jezus Christus
te Middelburg.**

Gelovig in den Heere ontslapen de 6de mei 1739.

Beschreven door Pieter de Vriese.

**Deze beschrijving komt voor het merendeel overeen met de levensschets van
Smytegelt, beschreven door Ds. A. W. de Beveren als een voorrede in de bundel
van Smytegelt preken over: 'Eens Christens heil en sieraad'.
Voorgesteld in 45 predicatiën**

Uitgave 1744, tweede druk

Als ik gedacht aan die treffelijke spreuk van Salomo, die wij vinden, Spr. 10: 7, waar hij zegt: *De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn*; en hetgeen Paulus de geleden Hebreëen op het hart bindt, Hebr. 13: 7, *Gedenkt uw voorgangers, die u het Woord Gods gesproken hebben*, enz., zo heb ik, na alles overwogen te hebben, naar de bekwaamheid die de Heere mij gegeven heeft, een kort opstel willen maken van het leven en sterven van de nu zalige heer Bernardus Smytegelt, om hem in zijn einde te gedenken, ten einde de gedachtenis des rechtvaardigen altoos in zegening bij het volk des Heeren wezen mocht, en het ook zijn nut nog hebben kan voor de nu nog levenden, alsook voor de nakomelingschap.

Dit is al een oud gebruik geweest in de Heilige Schrift, waarin 't de Heere behaagd heeft door zijnen Geest te laten beschrijven, het leven en sterven van zijn godzalige dienstknechten, opdat men na hun dood hunner zoude gedenken. Dit vinden we in het Oude Testament van Adam, Noach, Abraham, Izaäk, Jacob, Mozes, Jozua, David en de Profeten; alsook in het Nieuwe Testament van Christus en de Apostelen beschreven, enz.

Dit heeft nog plaats in deze dagen, dat er van voorname godzaligen, 't zij oud of jong, rijk of arm, edel of onedel, enz. zulke levensbeschrijvingen in het licht komen; ziet maar al de voorbeelden, die weleer in het Engels, maar nu vertaald in het licht gegeven zijn, van de godzaligen J. Koelman, achter het boek of traktaat, genaamd *Des Christens groot Intrest*, daar we een gehele bundel van zulke Godvruchtigen leven en sterven vinden; alsook in dat nuttige boekje, 't welk van de godzalige en geleerde W. Eversdijk, in zijn Eerwaarde leven Predikant in de gemeente van Rotterdam, met een voorrede verrijkt en uitgegeven is; zeer nuttig voor kindertjes, of het als een middel tot hun bekering strekken mocht.

Om nu een volkomen, nauwkeurige, nette levensbeschrijving te geven van de godzalige Bernardus Smytegelt, is niet wel doenlijk, maar onmogelijk; of iemand die zulks deed en ondernam, *zou zelf Smytegelt moeten wezen*, zeg ik met anderen.

Evenwel was ik belust iets van zijn Eerwaarde te melden, en zo veel mij in waarheid bekend was, tot gedachtenis van die rechtvaardigen een kort bericht van zijn leven en sterven op te stellen. Hoewel het waar is, dat zijn Eerwaarde opvolger, de Eerwaarde A. W. de Beveren, in een openbare lijkpredicatie, op de 12e Mei dezes jaars, in de Oude Kerk voor een zeer groot aantal van toehoorders zijn leven verhaald heeft; en het zeer gewenst werd, dat zijn Eerwaarde die door de drukpers geliefde gemeen te maken.

Niemand achte het vermetelheid te zijn, dat ik zulks doe, om tot een nagedachtenis melding van zijn Eerwaarde te maken; verre is het daar vandaan; ik had: het evenwel kunnen doen, en 't voor mij en de mijnen houden. Maar omdat er niemand is, die iets van onze geliefde Smytegelt aangaande zijn leven en sterven tot nog toe in het licht gegeven heeft, kan het mij dan kwalijk genomen worden, uit liefde tot mijn zo overdierbare leraar, die mij ook het Woord Gods gepredikt heeft, iets tot nagedachtenis van zijn Eerwaarde te melden? hoewel er wel anderen wezen kunnen, die er beter toe in staat waren. Maar als allen zwijgen, mag er dan niemand iets doen? Of zou men zeggen: *zwijgt van dezen, hij was niet om des Heeren Naam te vermelden?* Dat zij verre.

Indien een ander het gedaan had, ik had mij stil gehouden, en dit mijn kort opstel was nooit publiek geworden; dit nu niet zijnde, wilde ik hierdoor mijne liefde aan mijnen overleden leraar bevestigen; de Heere kan het zegenen; ik heb er ook geen ander oogmerk in gehad als de ere Gods en de stichting der gemeente, en het genoeg der godzaligen, die onzen Eerwaarde overledene als hun vader bemind en liefgehad hebben; waarom ik het ook Schriftuurlijk heb zoeken te behandelen.

Ik heb het tot een algemene nuttigheid zoeken te doen, en laat het aan het oordeel van onpartijdigen. Ik weet wel, en ben mij bewust, dat het tot genoeg van de vromen wezen zal, aan wie ik het opdraag, als zulke, die liefhebbers zijn van waarheid en godsvrucht; wensende dat de Heere zijn zegen over dit gering werk geven mag, en dat het lezen tot opwekking moge strekken, als een middel tot navolging van Smytegelt's leven, leer, wandel en tere godzaligheid.

Om nu dit in orde te doen, zo heb ik mijn gedachten bepaald tot deze volgende zaken.

1. Een bericht geven aangaande de afkomst en geboorte van Smytegelt; als ook van zijn opvoeding, studiën en beroepingen.
2. Over zijn vroege godzaligheid.
3. Over zijn persoon en inborst.
4. Zijn getrouwe dienst in het werk des Heeren, gedurende de tijd van zijn verblijf alhier.
5. Over zijn grote, uitmuntende genade, deugden en gaven die hij had.
6. Mededelingen van zijn ontmoetingen, die hij in de loop van zijn dienst gehad heeft.
7. Zijn ziekte en sterfbed, en de tijd wanneer.
8. Zijn begrafenis.

1. Zijn Eerwaarde geboorte en afkomst.

Ik zal dan een historisch verhaal geven aangaande onze Eerwaarde Smytegelt's geboorte, afkomst, opvoeding, studiën en beroepingen.

Bernardus Smytegelt is geboren op de 20ste Augustus in het jaar 1665 te Goes, in Zeeland, op het eiland Zuid-Beveland, zijnde een zeer schone en vruchtbare landouw. Zijn Eerwaarde vader was Marinus Smytegelt, die, zijn vorige beminde huisvrouw door de dood verloren hebbende, wederom hertrouwd is met Anna Lambregtsen, beide godvruchtige lieden, die teer de Heere dienden. Uit deze godvruchtige ouderen is onze geliefde B. Smytegelt geboren. Hij was het tweede ooilam uit het tweede huwelijk van zijn vader, dewijl er nog voor hem zijn broeder Josias, en na hem zijn broeder Marinus Smytegelt geboren zijn.

Toen zijn Eerwaarde moeder merkte dat zij bevrucht was, droeg ze hem, eer hij op de wereld was, aan de Heere op, en zeide, gelijk weleer die godvruchtige Hanna: *indien Gij mij een mannelijk zaad geven zult, zo zal ik dat de Heere geven, al de dagen zijns levens*, 1 Sam. 1: 11.

Voorwaar, een taal, die dezelfde is als van Hanna, wanneer zij om Samuël de Heere bad. De Heere verhoorde deze vrouw in haar wens en bede, en gaf hetgeen zij begeerde; zij kreeg een mannelijk zaad, hetwelk genoemd werd met de naam Bernardus Smytegelt, naar zijns moeders oom, welke genaamd was Baerend Langenes, een groot en aanzienlijk man, zijnde deurwaarder van de Generaliteits Rekenkamer, die de eerste nieuwe overzetting des Bijbels ondertekend heeft. Zo had zijn moeder hem al vroeg, ja zelfs eer hij nog op de wereld was, de Heere geheiligd.

Waarde lezer, gij kunt denken met wat worstelen, bidden, tranen, betuigingen, dit al is toegegaan; welke beloften zijn Eerwaarde godvruchtige ouders de Heere niet al zullen gedaan hebben, om hun begeerte te verkrijgen. Dit mocht wel tot voorbeeld, aan alle ouderen verstreken, dat, als zij bemerkten dat de Heere hen met zaad begiftigd had, om hun vrucht van de baarmoeder af te heiligen, gelijk deze godvrezende ouders deden.

1b. Opvoeding.

Deze godvruchtige lieden hun zoon van de Heere gebeden en verkregen hebbende, hebben hem al vroeg ook aan de Heere overgegeven en voor de Heere afgezonderd. Hij werd godvruchtig opgevoed, en naar de eis van zijn verstand en weg ontving zijn Eerwaarde al vroeg indrukken van God en zijn dienst. Even als Timotheüs onderwezen werd van zijn grootmoeder Loïs en zijn moeder Eunice 2 Tim. 1: 4, zo was zijn moeder ook als een andere Eunice, om haar zoon in de vreze des Heeren te onderwijzen; 't welk de Heere zo rijkelijk en genadiglijk gezegend heeft, dat het bij het opgroeien van zijn persoon en toenemen van zijn jaren openbaar werd. Want in zijn jonkheid en kindse jaren begonnen de stralen van de goddelijke genade nu en dan in hem uit te blinken, zodat hij al vroeg blijken gaf dat er in hem wat goeds gevonden werd voor de Heere de God Israël; gelijk er staat van die vrome Abia, 1 Kon. XIV: 13; en hij mede zeggen kon als een andere Obadja: *Ik vreze God van mijn jonkheid af*, 1 Kon. XVIII: 12. Dit betoonde hij, wanneer hij met andere kinderen speelde (gelijk het toch de kinderen eigen is in hun jonkheid) en hij er zulke vond die onbehoorlijk spraken, of iets deden dat niet betaamde, dan bestrafte hij hen en toonde zijn afkeer daarover aan hen, opdat zijn jong en teer gemoed niet zoude gekwetst worden, en hij het ook niet kon overeenbrengen met de opvoeding, die hij van zijn godvruchtige ouders ontving.

Zodat aan hem die wonderbare verandering niet is gebleken, die aan zulken geschiedt, die in de bloei van hun jongelingschap uit de dienst des duivels overgebracht worden tot het koninkrijk des Zoons Gods. Ja, hij heeft dit wel menigmaal aan sommige bekommerde vromen, tot hun bemoediging zelf betuigd, als ze de tijd van hun verandering niet wel wisten. Wanneer zij daarom er aan twijfelden of die merkelijke verandering wel aan hen geschied was, en zij daarover bekommerd waren, zeide hij: "Wat is daaraan gelegen, of gij de tijd niet weet? Ik weet de tijd van mijne verandering ook niet; want het is al in mijn kindsheid geschied". Zo gedacht hij al vroeg aan zijn Schepper.

Hij werd al vroeg naar de school gezonden, om onderwezen te worden in de eerste beginselen naar de eis van zijnen weg, om te leren lezen, schrijven, vragen en wat dies meer is, bij een godvruchtig schoolmeester, die er ook zijn plicht aan gedaan heeft, en wiens arbeid de Heere heeft gezegend.

1c. Zijn studie in de talen, in de filosofie, historiën en Godgeleerdheid.

Nadat onze Smytegelt nu een zekeren leeftijd bereikt had, zo zonden zijn godvruchtige ouders hem naar de taaloefenende scholen, om Hebreuws, Grieks, Latijn, enz. te leren; want zulks was nodig om het oogmerk van zijn ouders te bereiken, en hem tot de heilige dienst Gods, als een jonge Samuel, af te zonderen. Hierin studeerde hij zeer vlijtig, zodat zijn toenemen openbaar werd, en hij daarin zooveel bekwaamheden machtig werd als nodig was en het leraarsambt vereiste: gebruikende de predicatiën en catechisaties van de beroemden Barensonius.

Van daar werd hij gezonden naar de vermaarde en uitmuntende Academie te Utrecht, in het jaar 1684, of daaromtrent, om te studeren in de filosofie, historiën, godgeleerdheid en andere uitnemende kunsten en wetenschappen, die hij nodig had; doch meest in de Heilige Godgeleerdheid. Daar waren die beroemde Professoren, die ervaren waren; de Professor Leusden, en De Dries, onder wier goed beleid hij onderwezen werd in de filosofie en andere wetenschappen; in de Heilige godgeleerdheid studeerde hij onder die deftige Professoren, Melchior Leydekker en Hermannus Witsius, wier gedachtenis nog lang tot zegeningen moeten wezen, door hun nagelaten, geleerde, uitnemende schriften, daar de lezer uit af kan nemen, welke mannen het geweest zijn, die doordrongen waren van waarheid en godzaligheid; die

niet alleen hun studenten onderwezen in de letter van de waarheid, maar vooral in de praktikale godgeleerdheid; die het hun studenten op het hart zochten te leggen, dat de letter doodt, maar dat het de Geest is die levend maakt.

Aan de voeten van deze Gamaliëls kwam Smytegelt te zitten, daar hij ook hun lessen ontving. Hij had voor zijn voornoemde Professoren grote achting en liefde, en volgde de leiding in de studiën, die ze hem voor hielden, ijverig na. Hij sprak altijd met achting en ontzag van zijn Professoren, en wel voornamelijk van zijn geachte en waarde Meester Hermanus Witsius, daar kon hij nooit genoeg met lof van spreken; ja, zelfs nog in het laatste van zijn leven toonde hij, hoe God de moeite en arbeid van die man aan ZEW. gezegend heeft.

Terwijl hij nu op de academie was, zo merkte men iets anders in hem als de natuur leert, wegens de blijken die hij gaf, dat hij een voortreffelijker geest bezat als de dwaze natuurlingen; ja terwijl Smytegelt van zijn Professoren uitwendig werd onderwezen, zo werd hij inwendig van de Heere geleerd, volgens Jes. 54: 13. Daar zijnde, zo gedroeg hij zich godvruchtig, deftig, nederig, zodat zelfs andere studenten van de academie ontzag voor Smytegelt hadden en zich schaamden iets te doen, 't welk niet overeenkomstig was met de Heilige dienst, daar ze toe afgezonderd werden. Wanneer het gebeurde dat hij met zulken verkeerde, die wat woest, los of onbedachtzaam waren, zo was hij hun tot een bestraffende man. Eens verzocht hij aan zijn Professor Witsius, dat hij een andere student bij hem mocht hebben om te slapen, want dat deze, die hij tegenwoordig bij zich had, zeer los en ijdel was.

Zijn godvruchtige Professor merkende waar hij heen wilde, gaf hem tot antwoord: "Smytegelt, indien ik deze van u neem en hem bij een ander doe, zo zal hij nog lossier worden; daarom heb ik hem bij u geplaatst, opdat hij door u wat zou beteugeld worden, en opdat gij hem gedurig vermanen zoudt; God zou het zegenen kunnen."

Ja zelfs zijn Professoren hadden grote achting voor hem, en gaven hem gezamenlijk het godvruchtig getuigenis, dat hij een student was, die weinig zijn weerga had.

Op deze academie heeft hij doorgebracht vier jaren, zodat hij nu bekwaam bevonden werd om proponent te worden; daar had Smytegelt meer als eens blijken van gegeven, zo wel in verborgene, als openbare disputen tegen dwaalgeesten, om de ware Gereformeerde religie te bevestigen. Dit is bij ons wel gebleken wat een wonder Smytegelt geweest is; als ook in de andere gemeenten, daar zijn Eerwaarde gestaan heeft. En die achting en liefde, die zijn professoren tot zijn Eerwaarde hadden, dezelfde achting en liefde had hij tot hen; maar bijzonder tot de professor H. Witsius, daar hij altijd met grote achting van sprak. En geen wonder, want Witsius werd niet naar waarde gekend dan van diegenen, die God ogen gegeven heeft, om het wonder dat God in zijn talent door zijnen Geest gewrocht had, te beschouwen; zo werd onze Smytegelt ook niet recht geëstimeerd, als alleen van diegenen, die het werk van Gods Geest recht verstaan en daar bevinding van hadden. En gelijk zijn professoren grote verwachtingen van hem hadden toen hij hun onderwijs nog genoot zo heeft de Heere zulks goedig vervuld, zodat ze in hun hoop en verwachting niet beschaamd geworden zijn.

1d. Proponent

Proponent geworden zijnde, stond Smytegelt twee jaren op de markt ledig, wachtende op des Heeren wil en roepende stem, om als een arbeider in des Heeren oogst uitgestoten te worden. Hoewel het somtijds scheen dat hij in deze of gene openstaande plaats beroepen zoude worden was het toch tot nu toe vruchteloos. Smytegelt berustte in des Heeren raad; die zou toch over hem brengen wat Hij over hem bescheiden had; terwijl hij zich oefende om hier en daar te prediken, daar waar hij 'gelegenheid vond.

Ondertussen viel er een plaats in Engeland open, en de geruchten gingen dat Smytegelt aldaar beroepen zoude worden; want toen hij hier en daar predikte ging zijn gerucht uit, hij werd vermaard. Smytegelt dit horende, ging raadplegen met de Heere; beliefdde het God zo, dat hij daar henen moest, hij zeide als Abraham: *ziet hier ben ik*; maar beliefdde God hem elders heen te zenden, 't was ook wel; zo als God het met hem zoude maken, zoude 't wel zijn. Deze zaak gaf hij te kennen aan een godvruchtig predikant, aan wie hij ook verhaalde zijn werkzaamheid en gestalte, en betuigde .dat hij zich vrijwillig aan de Heere had overgegeven; zo deed Amazia, de zoon van Zichri ook, 2 Chron. 17: 16. een rechte gestalte van des Heeren volk, dat toch een vrijwillig volk is, Ps. 110: 3; daar de lieve Heere JEZUS een welgevallen aan heeft, Hoogl. VI: 12.

Zijn godvruchtige ouders hadden hem tot de dienst Gods afgezonderd en gaven hem aan God over, berustende in des Heeren goede voorzienigheid, die Hij met hun zoon, Smytegelt, zou houden; inzonderheid zijn teerhartige moeder, (hoewel er al wat omgegaan was, eer deze waarde vrouw hem overgeven kon, door veel bidden en worstelen) die een parel van 't Christendom was, gaf hem eindelijk aan God over; beliefdde het God zo, dat hij uit zijn vaderland zonde beroepen worden, 't was wel. Deze zijn lieve vertrouwelijke harte vriend dit horende, zeide: "Smytegelt, gij hebt wel gedaan, dat gij uzelf aan de Heere hebt overgegeven, en dat gij uw zaak aan God hebt toevertrouwd; maar ik geloof (zeide de goede man) dat God wat beters voor u heeft weggelegd en dat gij naar Engeland niet gaan zult, maar ergens elders; de Heere zal 't voorzien." Zo kende die eerwaarde jongeling, proponent zijnde, *de Heere in al zijn wegen, opdat Hij zijn paden zonde recht maken*, naar Salomo's les, Spr. 3: 6.

1e Beroep te Borssele.

Op zekeren tijd gebeurde 't, dat Smytegelt iets te Middelburg te verrichten had, en gelijk hij God hef had, zo beminde hij ook zijn Woord om het te hooren, daarnaar begerig zijnde, ons door die redelijke onvervalste melk op te wassen, 1 Petr. 2: 2, daartoe woonde hij de godsdienst bij. Hij ging, gelijk hij meermalen gewoon was, naar de kerk; en na het eindigen van de godsdienst oefening, uit de kerk komende, zo werd hem veel zegen gewenst met het beroep te Borselen, een dorp op het eiland Zuid-Beveland, gelegen bij de zee, welk beroep hij aannam. En na voorgaande examinatie van die classis, en rechtzinnig bevonden zijnde, werd hij op de 20^e Mei 1689 in de heilige dienst bevestigd, toen hij 23 jaren oud was. Hij deed zijn intrepredicatie uit 2 Cor. IV: 7. "Maar wij hebben dezen schat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid der kracht zij Godes, en niet uit ons."

Daar zijnde, als herder en leraar, nam hij zijn dienst getrouw waar; hij zette zijn hart op de kudde, en verzorgde het volk Gods met zuiver voedsel, daar hun zielen bij in het leven konden blijven. De Heere zegende ook zijnen dienst: deze en gene werden overtuigd en de Heere toegevoegd. Hij vond daar ook tere godzalige lievelingen van de Heere JEZUS, daar hij menigmaal mede sprak en verkeerde. Daar leeft nog een oud Israëliet, in wiens geest geen bedrog is, (of de Heere zou hem nu binnen weinig dagen hebben moeten ontbinden) een uurtje van Borselen op 's Heerenhoek; als die oude goede man van onze lieve Smytegelt spreekt, zo lopen hem de tranen uit de ogen; geen wonder, want hij was het middel van zijn verandering, toen hij een jongeling was van 17 jaren, wonende toen ter tijd te Borselen; die heeft menigmaal verhaald wat zegen God over zijn dienst gegeven heeft.

Ook was er een oude godvruchtige vrouw, van een hoge ouderdom, deze was een moeder voor hem, die hij menigmaal ging bezoeken. Zij was van God geleerd, en vertelde Smytegelt menigmaal van de daden des Heeren, die Hij haar had bewezen.

Zijn Eerwaarde hier te Middelburg predikant zijnde heeft menigmaal aan zijn lieve vrienden verhaald, hoe nuttig deze hem geweest was; wat hij in zijn jonkheid al van haar geprofiteerd had; hoe ze hem tot ogen is geweest; hij sprak er altijd met veel achting en liefde van. Zijn Eerwaarde werd, terwijl hij hier stond, beroepen te Voorburg; maar daar het sterk vroom, konden die van Voorburg het beroep aan hem niet opdragen; de Heere had wat anders voorzien.

1f. Beroep te Goes.

Zijn Eerwaarde te Borselen in de H. dienst arbeidende, werd van de gemeente zeer bemind en in waarde gehouden, vooral van de vromen; maar nietzou 't duren, of God zoude hem van henlieden weg- nemen en verplaatsen in zijn vaderstad Goes, daar Smytegelt beroepen werd in 't jaar 1692. Deze beroeping was de gemeente van Borselen tot grote droefheid; daar kwamen oude, jonge, aankomende kindertjes in Christus, al schreiende, om hem te verzoeken dat hij bij hen wilde blijven. Hij had nu in die gemeente drie jaren gearbeid. Doch onze Smytegelt kon hun verzoek niet inwilligen eensdeels, omdat hij naar verbetering van gemeente en plaats staan mocht, anderdeels, het was zijn vaderstad, daar hij opgevoed was; en het zoude hem nièt anders als voor ondankbaarheid gerekend worden. Hij nam het beroep van Goes aan, en na een behoorlijk afscheid van zijn lieve gemeente te Borselen' genomen te hebben, is zijn Eerwaarde naar Goes vertrokken, en met veel achting en liefde ontvangen, en in de H. dienst bevestigd. Daar zijnde, werd hij zeer bemind van de gemeente en God zegende zijnen dienst, zo wel, om de gelelegen in het allerheiligste geloof op te bouwen, als tot inwinning van onbekeerden, welke God door middel -van zijnen dienst toebracht. Hoe zijn Eerwaarde zich daar gedragen heeft, in de kerk, in de classen en andere kerkelijke vergaderingen, is genoegzaam bekend. zijn nederigheid en godvruchtige wandel blonk in alles uit; hij werd van die gemeente bijzonder zeer bemind en geacht, en met veel vrucht was hij daar werkzaam.

1g. Beroep te Middelburg

Maar het behaagde de Heere hem in zijn vaderstad Goes niet langer te laten als omtrent twee jaren, toen zijn Eerwaarde beroepen werd naar deze aanzienlijke koopstad Middelburg, de hoofdstad van geheel Zeeland, gelegen op het eiland Waldieren, in het jaar 1694 de 15^e Augustus, met eenparigheid van stemmen, welk beroep zijn Eerwaarde aannam. Hier vond hij zijn oude geliefden, maar ook te gelijk godzalige oom, Ds. Petrus Smytegelt, een man die uitblonk in godzaligheid en door de gemeente in grote achting en waarde gehouden werd, welke zijn neef Bernardus Smytegelt, nadat hij van de gemeente Goes afscheid genomen had, in de Heilige dienst des Evangeliums, in plaats van de Eerwaarden, J. Thilenus heeft bevestigd, met de Eerwaarde Jakob van Strijen, op de 16^e Januari 1695. Zijn Eerwaarde oom, P. Smytegelt, nam tot zijn bevestigingstekst, hetgeen men vindt Jes. 30: 20. *Maar uw leraars zullen niet meer als met vleugelen wegvliegen, maar uw ogen zullen uw leraars zien.* Welke tekst aan onze Smytegelt is bevestigd geworden; want hij is van ons niet weggenomen als door de dood; hoewel de Eerwaarde J. van Stryen, alhier mede zeer aangenaam en nuttig voor des Heeren volk, en van hen teder geliefd en bemind, vertrokken is naar de gemeente van Rotterdam, in 't jaar 1699.

Smytegelt dus bevestigd zijnde door zijn Eerwaarden en geliefde oom, nam tot zijn intree-predicatie de woorden van Cornelius de hoofdman, die we vinden Hand. 10: 33. "Zo heb ik dan van stonden aan tot u gezonden, en gij hebt wel gedaan dat gij hier gekomen zijt. Wij zijn dan alle nu (hier) tegenwoordig voor God om te horen al hetgeen u van God bevolen is."

Deze intree heeft Smytegelt gedaan in de Oude kerk, en onder deze zijn eerste predicatie werden er enigen bekeerd. Zalige eerstelingen, die God aan Zijn knecht schonk! Het Woord toch is een kracht Gods tot zaligheid, aan hen die geloven, Rom. 1: 16.

Doch eer ik hier van afstap wil ik ook de lezer mededelen, hetgeen voorgevallen is omtrent onze Eerwaarden Smytegelts oom, die in het jaar 1680 binnen deze gemeente bevestigd, en overleden is in 1697, zijnde hier de tijd van 17 jaren in het werk des Heeren werkzaam geweest.

Deze zijn Eerwaarde oom op zijn ziek- en sterfbed liggende, zo vroeg zijn neef Smytegelt, of hij niets aan de gemeente te zeggen had; want het scheen dat God aan zijn leven een einde zou maken. Neen, zeide de oude godzalige man, anders niet, als dat gij de gemeente van mijnentwege zult aanzeggen, uit 1 Cor. 4: 20, *'Dat het koninkrijk Gods niet gelegen is in woorden, maar in kracht.'* Deze opdracht heeft Smytegelt trouw uitgevoerd; want toen hij de rouwpredicatie over zijn Eerwaarde oom P. Smytegelt deed uit 2 Kon. 4: 1: "Uw knecht, mijn man, is gestorven, en gij weet, dat uw knecht de Heere was vrezende," bond hij dit de gemeente op het hart en zei: dit zijn mijn ooms stervende woorden geweest, en hij heeft mij gelast dit de gemeente voor te houden. Ja, hij heeft het lang achtervolgd om bij gelegenheid van iedere predicatie die hij deed, de gemeente dit voor te houden.

Doch om weder te keren tot ons vorig verhaal, zo heeft onze geliefde Smytegelt in deze gemeente van Middelburg in het werk des Heeren gearbeid met grote naarstigheit, tot blijdschap van de vromen. Want als hij hier gekomen was, zo werd hij ontvangen met grote blijdschap; ieder gaf hem de hand, de stad was verblijd, de vromen dankte de Heere met tranen in hun ogen, ze gaven hem de hand en zeiden: *gij hebt welgedaan, dat gij tot ons gekomen zijt; 't welk hij zelf getuigt in een predicatie, die hij deed bij gelegenheid dat hij hier 23 jaren gestaan had, over Jeremia 25: 3. De kerken waarin hij predikte liepen vol; hij had een stem als een klok, die de gebouwen tot in de hoeken vervulde; de toehoorders kwamen van alle kanten toelopen, om Gods woord uit zijn mond te horen. Het aangename dat God in zijn talent gelegd had, kon niemand naam geven; daar lag een goddelijke glans op de bediening; God zegende zijn dienst en arbeid, door er vele te overtuigen van zonde, Joh. 16: 8, en ze te trekken uit de macht der duisternis. Col. 1: 13.*

Aldus heeft zijn Eerw. in deze gemeente gearbeid, en in het werk des Heeren bezig geweest, bijna veertig jaren, tot het jaar 1734, om voorts te rusten in eenzaamheid tot het jaar 1739 de 6^e Mei, op welken dag hij ontbonden is, en is overgegaan van de strijdende in de triomferende kerk in de hemel, boven voor Gods troon in heerlijkheid, alwaar hij nu geniet het einde des geloofs, de zaligheid der zielen. 1 Petrus I: 9.

Bij dit historisch verhaal in het algemeen moet ik nog wat naderkomen, om onze Eerwaarde Smytegelt wat van nabij te bezien, ofschoon dat ik er al iets van gezegd heb, en men uit dit weinige afleiden kan, welk een man Smytegelt geweest is. Ik zal dit zoeken te doen, kort en zonder opsiering; want dat zou meer tot nadeel van zijn Eerwaarde wezen, als de zaken naar waarheid te melden. Zo ga ik dan over om zijn Eerwaarde te bezien:

2. Bezat vroege Godzaligheid

In zijn vroege godzaligheid, waarvan zijn Eerwaarde in zijn kindse jaren al doorslaande blijken en bewijzen gegeven heeft. God had de gebeden en smekingen zijner godvruchtige moeder verhoord, die hem, eer hij nog op de wereld was, aan God

had opgedragen, (gelijk wij hiervoren gezien hebben). Hij kon ook zeggen, gelijk David, die man naar Gods hart: *"Gij zijt het immers, die mij uit de buik hebt uitgetogen; die mij hebt doen vertrouwen, zijnde aan mijner moeder borsten."* Op U ben ik geworpen van de baarmoeder af; van de buik mijner moeder aan zijt Gij mijn God, Ps. 22: 10, 11; en nog eens met dezelfde David: *O God! Gij hebt mij geleerd van mijner jeugd aan,* enz., Psalm 71: 17. Bij het opgroeien en toenemen zijner jaren werd dit openbaar; hij had al vroeg in zijn kindse jaren een diepe indruk van Gods hoogte, alwetendheid, rechtvaardigheid, overalteenwoordigheid; hij had een afkeer van de zonde; hij leefde veel in de eenzaamheid; hij zonderde zich dikwijls af om God in het eenzame te zoeken in den gebede; hij was zeer bemind door zijn ouders en vrienden; ook door zijn godzalige schoolmeester; daar werd van jongs af iets in hem bespeurd, dat de verdorvene nature niet leert, veel minder geeft. Hij was een bestraffer van zijn medespeelgenoten, als ze iets onbehoorlijks deden. Zijn lieve ouders en de godzaligen namen groot genoegen in hem. Hij onderzocht al vroeg Gods Woord, ging naarstig ter kerk, en woonde de catechisatie bij om onderwezen te worden in *de eerste beginselen naar de eis van zijn weg*, Spr. 22: 6. Zo was hij, als Jeremia, al vroeg van de Heere gekend en geheiligd, Jer. 1: 5.

3. Zijn persoon, inborst en gedrag.

Maar hoe was zijn Eerwaarde wegens zijn persoon, inborst en gedrag? Hier zal ik ook iets van melden. Hij was 28 jaren toen hij in Middelburgs gemeente als predikant kwam, hebbende een redelijke lengte, met een bedaard uiterlijk; hij droeg in de fleur van zijn jonkheid zijn eigen haar, doch naderhand heeft zijn Eerwaarde het door zwakheid en andere ongemakken niet meer kunnen doen. Ook was hij bevallig, vriendelijk en bescheiden in zijn omgang en verkeer; hij had die les van Paulus geleerd, "uw bescheidenheid zij allen mensen bekend;" hij wist te geven de keizer dat des keizers was; en Gode dat Godes was, Matth. 22: 21. Hij bezocht zoowel de lage hutten der vromen, als de gewelfde huizen der groten; had iemand raad of daad van noden, die gaf hij gaarne, 't zij naar ziel of naar lichaam. Hij was zedig in zijn gedrag en vriendelijk in zijn spraak, deftig in zijn gang, te gelijk zeer wakker en vlug, n degenen die hem ontmoetten verbaasd moesten staan, en het oog van de voorbijgaande op hem gevestigd bleef. Ja, ieder had achting en liefde voor hem, die hem van nabij kende; bijzonder de vromen, welke zeiden: 'indien onze predikant zo maar mag blijven, zo zullen wij gezegend zijn.'

4. Zijn dienst in het werk des Heeren.

Ik zal er nu toe overgaan, om onze Smytegelt eens een weinig te bezien in zijn getrouwe dienst in des Heeren werk. Gelijk hij in andere gemeenten in al de delen van des Heeren dienst zeer getrouw bevonden was, zo was hij het niet minder gedurende zijn verblijf in deze gemeente, daarin was hij voorbeeldig. De Heere had Zijn knecht afgezonderd tot zijn werk, en daartoe heeft God hem ook bekwaam gemaakt, om zijn bediening heerlijk te maken, Rom. 11: 13. Dit heeft zijn Eerwaarde betoond in het waarnemen van zijn dienst, om ook getrouw te zijn, om als een arbeider niet beschaamd te worden, 2 Tim. 2: 15. Hierom was zijn keuze dezelfde van Jozua, om de Heere te dienen, Jos. 24: 15.

Zijn plicht en opdracht was om de rechten en inzettingen des Heeren de volke voor te dragen. Hij wist wel dat God hem tot een wachter gesteld had, om van Gods vege de volke te waarschuwen, Ezech. 3: 17. Hij wist wel wat God tegen Jeremia zeide, dat ook op hem toepasselijk was: *Ik stel u (zegt God) tot een ijzeren en koperen muur en een vaste stad.* En gelijk God hem tot zijn dienst geroepen heeft, zo heeft God hem

ook daartoe bekwaam gemaakt, om het uit te voeren en te volbrengen; dit heeft hij allerwegen in zijn predicatiën en leerredenen betoond. Ik zal mij tot enige bijzondere stukken bepalen.

1). Hij was een zuiver theologant, die de waarheid, die naar de godzaligheid is, recht en grondig verstond.

Hij had niet veel op met allegorische verklaringen, of losse gissingen voor te brengen, om het Woord van God te wringen en te buigen naar de dwaze bevattingen der menselijke wijsheid, of filosofische leringen. Hij had onthouden, 't gene Paulus aan de gemeente van Colosse schreef, wanneer hij zegt: *Ziet toe dat niemand u als een roof vervoere door de filosofie, en de ijdele verleiding naar de overlevering der mensen, naar de eerste beginselen der wereld, en niet naar Christus*, Col. 2: 8. Maar hij sprak hetgeen de gezonde leer betaamde, Titus 2: 1.

2). Hij was machtig in de schriften, als een andere Apollos, zeer geoefend in de verborgenheden des geloofs, welke hij dag en nacht overdacht.

Hij zeide niets of hij bewees het met redenen, voorbeelden, Schriftuurteksten, die hij altijd gereed had om de waarheid te bewijzen. Hij zeide, *daar staat het geschreven*, Matth. 4.

Hij was uitermate geoefend in het leerstuk van de Heilige Drieëenheid, Gods Bestaan, de generatie des Zoons, de eeuwige uitgang des Geestes, de eeuwige besluiten, de raad des vredes, de onveranderlijke predestinatie de verzoening des zondaars met God uit vrije genade, de leiding van een uitverkoren zondaar door de Heilige Geest, naar de hemel.

De Heere gaf hem een verbazend doorzicht in al de bevindingen van een vernederde ziel; hij was door en door geoefend in de geestelijke strijd; in het ontknopen van de zwaarste gemoedsgevallen, en bestrijdingen des duivels. Zeer geoefend en machtig was hij in historiën, geschiedenissen, gedenkwaardige spreuken der oude godzaligen, die hij alles op zijn tijd en plaats wist voort te brengen.

Zeer geoefend en ervaren was hij in de geschiedenis van de opkomst van onzen staat en Republiek; daartoe aan de gemeente dikwijls aanradende de Historiën van Emanuel van Meeteren, en van zijn zo lieve, beminde en geachte meester H. Witsius, in zijn Tractaat genaamd de "Twist des Heeren met zijn Wijngaard" die hij de gemeente dikwijls aanpreef, om ook enige kennis van zaken te verkrijgen. Zeer geoefend was hij in kerkelijke geschiedenissen, in Martelaarsboeken, in oudheden en wat dies meer is. Zo wist hij uit de goede schat zijns harten oude en nieuwe dingen voort te brengen.

3). Hij had een wonderlijk beleid om de waarheid te verklaren, die zeer aardig, eenvoudig, verstaanbaar en te gelijk godvruchtig was.

De geleerden werden door hem gesticht, en de eenvoudigen konden het verstaan. Dit betoonde hij in het prediken, catechiseren, in het houden van oefeningen, die hij lange jaren gehouden heeft over de Heidelbergse Catechismus, over het Kort begrip; in het repeteren van predicatiën en wat dies meer is. Kwam hier of daar een van buiten aankomende onder zijn gehoor, ze moesten dit getuigenis van Smytegelt geven, dat er alle honderd jaren zo geen man van de studie kwam; dat ze zijns gelijke nooit gehoord of gezien hadden.

Hij had een bijzondere greep in het Woord, om het recht te snijden, ordentlijk te verklaren, en godvruchtig toe te passen. God had iets bijzonders in hem gelegd, daar zelfs het grootste verstand voor moest stilstaan. Ik kan van zijn bekwaamheid het duizendste part niet melden. Hij was een van die kinderen, die van de Heere geleerd

zijn. Jes. 54: 11.

4). Hij had een bijzonder doorzicht in de waarheid; hoe de stoffen waren, wat er in voorkwam, dat wist hij naar omstandigheden net en ordentlijk voor te stellen, hij verstond het grondig; en niemand ging uit de kerk zonder gesticht te zijn; al waren het zelfs de geslachtsregisters die in de Bijbel staan, die wist hij ordentlijk voor te stellen en toe te passen, tot gebruiken, tot plichten, tot bemoediging van des Heeren volk. Geen wonder, want. hij had de zalving van des Heeren Geest, die hem dit leerde, 1 Joh. 2: 21, 27; En die hem in de waarheid leide, Joh. 16: 1.3. Want

a. Dit doorzicht dat hij in de waarheid had, gebruikte hij, om de waarheid vast te stellen, met zulke bewijzen, die -als onwrikbaar en ontegensprekelijk waren, te gelijk met het wederleggen van dwalingen, die van partijen daartegen ingebracht werden, dat hij zeer gepast wist te doen. Zo had hij een bijzonder doorzicht in de stellige, wederleggende, practikale godgeleerdheid, daar hij zichzelf altijd in oefende. *De verborgenheden zijn toch voor degenen die de Heere vrezen, en zijn verbond om hun die bekend te maken*, Psalm 25: 14. Dit deed hij wakker, getrouw, omzichtig; hij durfde zijn partijen wel onder de ogen te zien, hij wist met het zwaard des Geestes, 't welk Gods Woord is, om te gaan, Efése VI: 17.

b. Hierdoor had hij ook liefde tot de waarheid. Hij zei menigmaal: "Ik wil geen een lettertje van de waarheid toegeven, om de vrede te bekomen, de waarheid staat voor de vrede, Zach. 8; en kan ik anders geen vrede bekomen als om de waarheid te krenken en te onderdrukken, dan laat ik hun de vrede houden, en blijf bij de waarheid; gij kunt er van denken wat gij wilt, gij kunt maar zeggen hij is koppig." Zo stond hij altijd pal, als een pilaar en koperen muur. God wil ik dienen en getrouw zijn (zei hij) tot de bedelzak toe.

5). Hij was een trouwe wachter op Sions muur, om de gemeente te waarschuwen wanneer er opkomende nieuwe dwalingen waren, om deze ware het mogelijk, in hun beginsel en opkomst te smoren en ten onder te brengen.

Dit deed zijn Eerwaarde als hij over sommige stoffen predikte die dat medebrachten, inzonderheid op bededagen; dan ontlastte hij zijn gemoed doorgaans, en was wel bekommerd, en vreesde, dat er vijf nieuwe Remonstrantse artikels broeden, in plaats van de vijf oude, daartoe aanradende om de waarheid te kopen en ze niet te verkopen, Spr. 23: 23, om te strijden voor het geloof dat eenmaal de heiligen overgeleverd is, Jud. vs. 3; en om de geesten te beproeven of ze uit God zijn, 1 Joh. 4: 1. Want, zeide hij, mensen van een verdorven verstand wijken haast af van de eenvoudigheid van Gods Woord, natuurlijke mensen die de Geest niet hebben, Judas vs. 19. Dit is toch der leraren plicht: zij zijn gesteld als trouwe wachters op Sions muren, zien ze vossen komen die de wijngaard zoude verderven, Hoogl. 2: 15; billijk dan dat ze waarschuwen; zo hebben al de Profeten, Evangelisten, en Apostelen gedaan. Ja, zo heeft de Heere JEZUS zelf gedaan; en zo doen nog al Gods trouwe knechten. Paulus gelastte aan zijn geliefde zoon Timotheüs: "Houdt het voorbeeld der gezonde woorden die gij van mij gehoord hebt, in geloof en liefde die in Christus JEZUS is. Het goede pand dat u toebetrouwd is, bewaart dat", enz. 2 Tim. 1: 13,

6). Hij had een bijzonder doorzicht en kennis in staatkundige zaken, die de toestand van land en kerk betroffen.

Dit hoorde men, als hij biddags-stoffen predikte, dan legde hij de toestand van het land open, en hoe het gesteld was aan de hoven der koningen door geheel Europa heen; alsof hij zelf in de kabinetten der koningen gezeten had. Dit haalde hij eensdeels

uit Gods Woord; anderdeels uit de maandelijks berichten en andere geschiedenissen, en dat wist Smytegelt zo beminlijk voor te stellen, zo klaar, zo verstaanbaar, dat de toehoorders al wederom verlangden naar een biddag. En dan maakte hij een besluit op, en voorzei menigmaal wel, zo 't hem toescheen, of er zwaarigheid was, of er gevaar was, of er hope was of niet. 't Was of men dan een Jeremia op de stoel hoorde prediken; of een andere Elisa, die de geheimen der koningen ontdekte, 2 Kon. 6: 12.

7). Maar ook had hij die genade van de Heere ontvangen, dat hij ook altijd een woord naar tijdsgelegenheid wist te spreken en voort te brengen.

Immers dat past een knecht des Heeren. Hij had verstand van de tijden, en wist wat Israël te doen stond. Salomo zegt, *dat men tijd en wijze moet kennen*; maar dat deed hij ook, naar tijds- gelegenheid nam hij teksten. Dit deed zijn Eerwaarde.

a. Op bededagen, naar de toestand van land en kerk was; de lezer kan deze eens nazien, ik zal er maar weinige citeren, die de laatste zijn, 1 Kon, 14: 14. 1 Kon. 22: 15. Zach. 1: 10, 11. Jona 3: 1-5. 2 Kon. 6: 15-17.

b. Op Avondmaalsdagen en voorbereidingen predikte hij gemoedelijk, tot onderzoeking, ondersteuning, vertroosting voor des Heeren volk, Ps. 119: 106. Ps. 51: 19. 73: 20, 21. 33: 12. 139: 23, 42. Matth. 22: 11-13. Ps: 126: 3. Ps. 119: 122. enz.

c. Op dagen van ijdelheid, van kermessen enz. nam Smytegelt zulke teksten, die tot afmaning waren, Rom. 12: 9, *Hebt een afkeer van het boze, en hangt het goede aan*. Dan weer vs. 21: *En wordt van het kwaad niet overwonnen, maar overwint het kwade door het goede*. En meer andere.

d. Op dagen van zegeningen, als God zegen gaf, 't zij bij de inzameling van de oogst, of bij het inkomen van de Indische schepen, predikte hij over die rijke boer, diens land wel gedragen had, uit Luc. 112: 16-20.

e. Op dagen van oordelen en tegenspoeden predikte hij: Gedenkt aan de vrouw van Lot, Luc. 17: 32; ook wegens grote droogte, Jac. 5: 16, Een krachtig gebed des rechtvaardigen vermag veel, enz.

f. Bij 't veranderen van het seizoen des jaars; of bij het einde en begin des jaars, deed hij zijn mond open met zegeningen. Ps. 115: 13, 14, *Hij zal zegenen die de Heere vrezen, de kleine met de grote enz*.

g. Ook als hij van zware ziekten was genezen, en hij nabij de dood geweest was, Job. 16: 22, *Want (weinig) jaren in getal zullen er (nog) aankomen, en ik zal 't pad heengaan (waardoor) ik niet zal wederkeren*. Dan weer op een anderen tijd: *Op uw zaligheid wacht ik Heere*, Gen. XLIX: 18. Zo sprak hij altijd een woord ter rechter tijd.

8). Hij was een Boanerges, een zoon des donders, hij predikte scherp de wet.

Dan klom hij op de berg Ebal om de vloeken van de wet voor te stellen, en om de donderende stem van Sinaï te laten horen; daar had God hem een talent toe gegeven, hij was een krachtig wetprediker, doch met een evangelisch oogwit. Wat hebben de kerken en predikstoelen niet wel gedaverd en gegalmd, wanneer hij de zonde bestrafte! Hij ontzag niemand, klein noch groot, jong noch oud, rijk noch arm. *Hij stelde voor leven en dood, zegen en vloek, hemel en hel*. Goddelozen, zeide hij: *Wee u, het zal u kwalijk gaan*, Jes. 3: 11. Die niet geloofd zal hebben zal verdoemd worden, Gods toorn zal op u rusten, Marc. 16: 16. Joh. 3: 36. 1 Cor. 16: 22. Zo dat God er velen in het harte trof, en bekering ten leven gaf. Hij had die last, als des Heeren knecht, van God ontvangen, om uit de keel te roepen en niet in te houden, om zijn stem te verheffen als een bazuin, en de volke te verkondigen hun overtredingen, en de huize Jacobs haar zonden, Jes. 58: 1. Hij sloeg met zijn hand, en stampte met zijn

voet. Dit deed hij met alle vrijmoedigheid, getrouwheid en wakkerheid. Hij zei: *zolang ik mijn tong, die God mij gegeven heeft, kan gebruiken, zo zal ik niet zwijgen, al zouden ze mij doodslaan.* Hij stelde de zondaar voor, de hoogheid, heiligheid en rechtvaardigheid Gods, en wat hij te wachten had, bleef hij onbekeerd; ook des zondaars ellende en strafwaardigheid, hoe hij hel en verdoemenis waardig was. Zo predikte hij zeer wettisch in het eerst als hij hier kwam.

9). Maar hij was ook een zoon der vertroosting, een Barnabas.

Zo wettisch als zijn Eerwaarde eerst predikte tot verschrikking van de onbekeerde, zo uitnemend evangelisch predikte hij naderhand; dan klom hij op de berg Gerizim en sprak zegeningen uit. Want als hij zijn mond opende om de liefelikheden des Evangeliums voor te stellen, zo was het al tot troost voor des Heeren volk, zodat ze wegsmolten in tranen. Alle gemoedsgevallen loste hij op, alle zwaarigheden nam hij weg, menigte kentekenen van genade gaf hij hun. Dikwijls al in de aanspraak voor 't gebed.

Het werk der genade, de leiding die des Heeren Geest met zijn volk houdt, de onderhandelingen van een ziel met God, de oefeningen des geloofs, het *verbondmaken met de Drie-enige God*, en Iedere Persoon in het bijzonder; de vertroosting, verzekering en verzegeling des Geestes, wist hij zo klaar, onderscheiden en bevindelijk voor te stellen, dat, onder de medewerkende genade van Gods Geest, de zwakke gesterkt, de treurige vertroost, de moedeloze opgebeurd, en de bedroefde verblijd was. De kleinen in de genade vonden melk, en de eikenbomen der gerechtigheid vonden vaste spijs voor hun zielen. De vromen waren verblijd als ze thuis kwamen, en zeiden tegen elkander, daar hebben wij onze schatten gehoord, onze genaden horen voorstellen, en onze ziel is gered geweest. Hij had van de Heere een tong der geleerden ontvangen, opdat hij weten zoude met de moeden een woord ter rechter tijd te spreken, Jes. I: 4.

En zo wettisch als hij eerst predikte, zo Evangelisch predikte hij in het laatste van zijn bediening. Geen zaken te hoog, geen gevallen te zwaar, of hij wist ze op te lossen.

10). Naarstig en ijverig was hij in zijn studeren en prediken; het smartte hem als hij liet niet kon doen, en door ziekte belet werd.

Hij predikte menigmaal met grote pijn, en niet de koorts op zijn lijf; evenwel was hij blijde als hij in het werk des Heeren mocht bezig zijn, daar had hij zichzelf toe aan God verbonden en overgegeven. Zelden gaf hij zijn beurt aan zijn collega's over, of de nood moest zulks vereisen, en werd hij dan weer wat beter, dan haalde hij het weer in. Zo was hij altijd overvloedig in het werk des Heeren, I Cor. 15: 58; en arbeidende in het Woord en in de lere, I Tim. 5: 17; luiheid was bij hem gehaat, daar had hij een afkeer van. Hij zocht winst met zijn talentje te doen. Hij zeide menigmaal, *wij predikanten mogen wel op onze boeken schrijven: het bloed der zielen.* Als hij op de predikstoel kwam, had hij dikwijls meer gestudeerd, als hij voor dit maal kon afprediken, dat hij dan bewaarde voor het toekomstige. Hij was getrouw in zijn dienst daar de Heere hem in gesteld had, hij wist dat hij er Code rekenschap van zoude geven. 't Was hem niet genoeg om maar een beschouwende kennis te hebben; neen, dit wist hij wel; maar hij was gezet op een practikale bevindelijke kennis die geheiligd was. En zo bracht hij altijd zaken voor, daar de vromen van zeiden: *Bij deze dingen leeft men, en in allen dezen is het leven onzes geestes*, Jes. 38: 16.

Hiervan geven alle zijn predicatiën, oefeningen en catechisaties het bewijs, welke onder het gehoor in de kerk zijn opgeschreven, (welke een getal van zeventien

kwartijnen uitmaken) door een van de zwakste vaten, wensende dat ze door de drukpers gemeen worden mochten.

Enige stoffen waarover hij gepredikt heeft.

Ik wil eens enige bijzondere stukken noemen, die onze waarde Smytegelt gepredikt heeft (want alles te noemen is onmogelijk; ook zoude het een traktaat op zichzelf uitmaken, met de teksten allen te citeren.) Ik zal maar- deze weinige noemen: Hij heeft gepredikt Jacobs Worsteling, uit Gen. 32: 10. De verheffing van Josafats hart in de wegen des Heeren, uit 2 Kron. 17: 6.

Verscheidene Psalmen, als Ps. 22, 23, 45, 62, 73; Jes. 55 geheel.

Ook meer andere kapittels, zo uit 't Oude Testament als uit het Nieuwe; te lang om alles te melden. Verscheiden teksten heeft hij gepredikt, Matth. 5: 47. *Wat doet gij boven andere?* enz., daar zijn Eerwaarde 8 of 9 predicatiën over gedaan heeft.

De schat in de akker uit Matth. 13: 44, daar hield hij koopdag in, daar het de vromen zo wel onder hadden; ook 9 of 10 predicatiën.

Hij predikte de mens niet, de vrije genade al. 40 Predicatiën heeft hij gedaan over Col. I: 20, 21, de heiligmaking.

145 over het Gekrookte riet, uit Matth. 12: 20, 21, waarmede hij begon de 1ste Maart 1720 en eindigde 1734. Hij nam op het laatste zijn inleiding uit Jesaja 61: 9, *Allen die ze zien, zullen ze kennen, dat ze een zaad zijn dat de Heere gezegend heeft*, daar hij 304 kentekenen uit voorstelde.

Over *de vrede Gods die alle verstand te boven gaat*, uit Filipp. 4: 7, heeft hij 5 predicatiën gedaan. Over Psalm 143: 2. *En gaat niet in het gericht met Uw knecht*, enz. 3 predicatiën. Hij heeft de eerste predicatie op een Pinksterdag, op de Nieuwe predikstoel, in de Nieuwe kerk gedaan, in een vroeg-preek, over Ezech. 11: 19.

Zijn laatste kapittel was Jona 3, en had de Heere hem niet door ziekte belet, dan was hij daarin voortgegaan.

Tweemaal is hij de Bijbel begonnen, de 14e en 16e Juli 1699 en wederom de 14e en 16e April 1722.

Zijn allerlaatste predicatie was over Hoogl. I: 4. *"Wij zullen Uw uitnemende liefde vermelden meer dan de wijn,"* op een avondmaalsdag, de 24e October 1734, uit welk vers hij nog te voren tweemaal gepredikt heeft, bij gelegenheid van het Heilig Avondmaal. Ziet hier maar enige weinige stukken: 't is onmogelijk alles te noemen.

Driemaal is hij beroepen geweest, in 1698 te Rotterdam en te Utrecht, en in 1702 nog eens te Utrecht, hoewel zijn Eerwaarde dat beleefdelyk heeft afgeslagen. Maar welk een beweging in de gemeente van Middelburg toen ter tijd geweest is, weet ieder die toen daar leefde; wat al tranen, droefheid, verzoeken om hier te blijven; hoe omringden zelfs de wezen uit de weesschool zijn huis, en stonden aan zijn deur te schreien, dit alles kan wel niet uitgesproken worden. Zijn Eerwaarde heeft naderhand betuigd *dat hij blijde was, dat hij hier bij ons gebleven was.*

5. Zijn genade, deugden en gaven

Nu moeten we zijn Eerwaarde eens bezien in betrekking tot de genade, deugden en gaven die God aan hem geschonken had. Hij was een wonder in de genade; een lichtende ster aan de hemelkerk, wiens weerga zelden gevonden wordt, daar ieder zich over moest verwonderen. Ik zal er enige van noemen; want om Smytegelt recht te beschrijven, is niet doenlijk, of men zoude Smytegelt zelf moeten geweest zijn, zeg ik met een van zijn waarde collega's.

(1) Hij was een godvruchtig mens, die vervuld was met vruchten der gerechtigheid,

Filipp. I: 2; tot heerlijkheid Gods, Joh. 15: 8. Voorbeeldig in zijn leven en wandel; hij bracht in beoefening dat hij anderen leerde; dit moeten zelfs zijn vijanden getuigen. Op hem paste gelijk er getuigd wordt van I. Nazianzenus: Hij donderde met zijn leer en bliksemde met zijn leven. Hij ging de gemeente er zelf in voor, en toonde, door Gods genade, dat hij zelf een voorganger van de ware tedere godzaligheid was. Dit betoonde hij door een heilige wandel; waar hij was, of wat hij deed, hij liet overal een voetstap van zijn godsvrucht blijken.

a. In zijn huis was hij een voorbeeld van godsvrucht, daar had hij zijn eenzame stonden voor zichzelf, om met God te onderhandelen en Hem in den gebede te zoeken; dit was zijn leven, zo volgde hij Abraham en Izak na, Gen. 18 en 24. Maar ook om met zijn huisgezin zijn oefening te verrichten met zijn bedienden, als Cornelius, Hand. 10.

b. In de kerk betoonde hij zijn godsvrucht in Gods Woord te prediken, daar was hij zeer vroeg, daar zat hij als de godsdienst aanging, daar week hij niet uit met Anna de Profetes, Luc. 2: 36. Om met de gemeente God in 't openbaar te dienen, Hebr. X: 25.

c. zijn godsvrucht betoonde hij in de Classen, Consistoriën en Kerkelijke vergaderingen, enz. wegens zijn wijze raad, godvruchtige adviezen, die veeltijds opgevolgd werden.

d. zijn godsvrucht liet hij blijken in zijn huisbezoek, in de ongeregelde te vermanen, de zondigen te bestraffen, en de afgedwaalde te recht te brengen; Gods kinderen te vertroosten, de moedelozen moed te geven, een harte hun in 't lijf te spreken, de bekommerden op te beuren, de zwakken te sterken, enz. Dit was zijn woord: *Wij hebben met een getrouw God te doen!*

e. Ook in het bezoeken van zieken die bedlegerig waren, om hen godvruchtig te behandelen, om met hen te bidden, de Heere aan te lopen. Of zulke die ook in het particulier bij hem kwamen, altijd was hij tot stichting.

(2) Hij bezat deugden, die in hem uitblonken, die bijzonder en zeldzaam waren.

(a) Die grote deugd van nederigheid, in zijn gelaat, gewaad,, woorden en verkeer, en bediening, Matth. XI: 29.

(b) Zachtmoedigheid, kunnende veel verdragen zonder tegenspreken.

(c) Bescheidenheid en vriendelijkheid in het verkeer met anderen.

(d) Hemelsgezindheid. Hij wandelde met God als een Henoch, Gen. 5: 24. Daar sprak hij veel van, dan was hij in zijn schik, zijn wandel was in de hemelen, Filipp. III: 20.

(e) Hij was een geoefende in de deugd van zelfverloochening; hij zette het alles voor de Heere op, hij zocht niet zijn eer, maar Gods eer al moest hij er om lijden en gesmaad worden, Matth. 16: 24.

(f) Oprechtheid, die deugd bezat hij; hij had een afkeer van deze verdorvene eeuw, waarom hij ook met weinig mensen kon verkeren, omdat hij ze menigmaal niet vertrouwde; want, zeide hij, ze spreken anders, en ze doen anders; ze zijn niet oprecht, men kan er geen staat op maken ja hij was zo één, in wiens geest geen bedrog was; gelijk we lezen, Ps. 32: 2.

(g) Lijdzaam, die zeldzame deugd! deze bezat hij; hij was stil onder het kruis, al had hij zware pijnen. O, zei hij menigmaal: "*God de Heere make het met mij zo als het goed is in Zijn ogen.* Wat heb ik te zeggen, ik zal, ik wil mij aan zijn Vaderlijke wil onderwerpen, ik heb er geen woord tegen, Hij zal toch over mij brengen, dat Hij over mij bescheiden heeft; ik wil niet murmureren."

Dit heeft hij ook getoond dat hij lijdzaam en verdraagzaam onder de kruisen en tegenheden was, toen de Heere zijn geliefde Eerwaarde neef Marinus Smytegelt, Predikant te Borsselen, daar grote verwachting van was, door de dood kwam

wegnemen, in de bloei van zijn leven, 't welk hem smartte aan de ziel. Toen ter tijd predikte onze Eerwaarde Smytegelt in een avondpredicatie op Zondagavond: *Wie heeft hem gesteld over zijn weg*; uit Job 36: 23. Waarin hij toonde zijn lijdzame onderwerping en goedkeuring aan de wil Gods.

(h) Hierbij kwam nog dat hij bezat een goed geheugen, hij had een goede memorie, die als een schatkist was, om vele zaken die schoon en nuttig waren, te kunnen opsluiten; en op zijn tijd wist hij die zeer gepast voor te brengen. Hij sprak weinig, en alleen dan als het pas gaf, en het nodig was.

(i) Hij was een wijs man die schrander en ervaren was in de wegen des Heeren. Hij had een wijsheid die van boven was, Jac. 3: 17. Vele kwamen om raad bij hem, die hij hun gaf, 't zij naar het lichaam, of naar de ziel. Hierdoor was hij bemind en geacht.

(k) Hij was vol liefde en barmhartigheid, omtrent God en zijn naasten. De liefde was in zijn hart uitgestort. Rom. 5: 5: Hierdoor oefende hij de mededeelzaamheid aan noodlijdenden en behoeftigen.

(3) Hij had vele bevindingen in de wegen Gods en van het zaligmakend werk des Geestes. Hij was van God zelf geleerd en onderwezen, Jes. 54: 13; Hij had het van de Vader gehoord, Joh. 6. Hij kende het werk van de Drie-enige God in het zaligen van zondaren voor Zichzelf.

(a) Hij zag zichzelf aan als een zondaar, die waardig was in de hel geworpen te worden wegens erf- en dadelijke zonden.

(b) Hij kende God de Vader als een Verkiezer, die van eeuwigheid, Die gedachten des vredes, en niet des kwaads gemaakt had.

(c) God de Zoon zag en kende hij, als het enigste middel ter verzoening, buiten wien geen zaligheid is, Hand. 4: 12.

(d) God de Heilige Geest kende hij, en zag hij aan als de Toepasser der zaligheid. Hier had hij voor zichzelf bevinding van; want

a. Hij was vervuld met de H. Geest, die woonde in hem als in zijn tempel; dit bleek in zijn Predicatiën, Catechisatiën en gesprekken. Hij zeide menigmaal: daarom prediken de predikanten niet veel over de Geest, omdat ze Hem missen; ze zouden haast ontdekt worden, spraken ze er wat meer van. Hij kende de Geest in Zijn werkingen!

b. Hij wist wel wat het was, in de nabijheid Gods te leven, Ps. 73, en toegang te hebben tot de troon, Hebr. 4: 16; en met God in onderhandeling te komen, over zaken die de eeuwigheid betreffen.

c. Hij kende oefening des geloofs, en wat het was door het geloof te leven, Gal. 2: 20; en God aan te kleven, om door het geloof zich alleen op Jezus en de vrije genade te verlaten, en te steunen op zijn gerechtigheid, om in Hem gevonden te worden, Filipp. 3: 9; en van alles af te zien. Zo gaf hij alles aan God over, en vertrouwde dat Hij het wel zoude maken, in volständigkeit, ten einde toe.

d. Hij wist wel, en had er ook bevinding van, wat het was, in de binnenkameren te worden ingeleid, Hoogl. I: 4. Als God zich aan zijn ziel ontdekte en tot hem van vrede sprak, Hoogl. 8: 10. Als God tot zijn ziel zeide: Ik ben uw heil, Psalm 35: 3; De eerstelingen des Geestes, en de voorsmaak van de hemel te genieten, Rom. 8: 23; Te proeven en te smaken dat de Heere goed is, Psalm 34: 9; Gekust te worden met de kussen van Gods mond, Hoogl. I: 2; Verzekerd te zijn van zijn aandeel aan God en de vrije genade, 't zij middellijk en onmiddellijk, 2 Tim. I: 12; Eféze 4: 30; Eféze I: 13, 14. Rom. 8: 16.

(4) Hij was een man niet alleen van grote bevindingen, maar hij had ook grote gaven van God ontvangen, die in hem uitblonken.

a. Hij was een krachtig bidder, een worstelaar met God, als een andere Jacob, Gen. XXXII: 24-28. Hij bracht doorgaans de gestalten van Gods kinderen voor in het gebed, hij bad veeltijds met tranen, God gaf hem veel een week en gesmolten hart; zijn gebeden waren meest geschikt naar de stof die hij behandelde. Bij drong veel aan tot verhoring van zijn smekingen, met pleitredenen, genomen van het zaligmakend werk van de Drie-enige God.

b. Om zielen te behandelen had hij een bijzondere bekwaamheid; hij wist sibboleth, van schibboleth, schijn van zijn, genade van geveinsdheid te onderscheiden, de nabij-Christen te ontdekken, en hem het momaangezicht af te lichten, en al hun droggronden weg te nemen; hij wist het kostelijke van het snode af te scheiden. Maar voor de zwakken in de genade was hij tot veel bemoediging; waren ze bestreden, of in geestelijke verlatingen, leefde ze onder verberging van 's Heren lieflijk aangezicht, was hun ziel neergebogen, worstelden zij onder de kracht der verdorvenheid, waren ze bezet met het ongeloof, bevonden zij zich twijfelmoedig, bekommerd, hopeloos, duister, verward. Hij wist ieder naar staat, gestalte, leiding en bewerkingen te behandelen. Hij wilde het gekrookte rietje niet verbreken, noch het rokende vlaswiekje uitblussen, Matth. 12: 20, 21; maar met den moeden wist hij een woord ter rechter tijd te spreken, Jes. 50: 4. Dat kunnen de vromen nog getuigen, die dat onder zijn dienst ondervonden hebben, en wat de Heere door dat middel aan hun ziel gedaan heeft.

c. Hij was een gespeende van de wereld, leefde in stille eenzaamheid, om God te dienen, daartoe zonderde hij zich af om eenzaam met God gemeenzaam om te gaan, bij nacht en bij dag. En als er aan hem gevraagd werd waarom hij altijd' zo eenzaam was? gaf Smytegelt tot antwoord: Omdat ik mij zelf aan God en zijn dienst heb overgegeven met ziel en lichaam, om in alles de Heere welbehaaglijk te dienen. Hij kende 't gene Salomo zegt: *Die zich afzondert, tracht naar wat begeerlijks*, Spr. 18: 1.

d. Met weinige woorden kon hij vele zaken uitdrukken; ieder woord was als een zaak, zodat des Heeren volk als overladen was, als ze van de prediking kwamen.

e. Hij had nooit grote gedachten van zichzelf, of van zijn werk: Hij achtte een ander uitnemender dan zichzelf, Filipp. 2: 3. 't Was altijd zijn woord, als iemand tot hem zeide dat ze zegen onder zijn bediening genoten hadden: geeft er God de eer van; ik heb het u niet gegeven, ik arme worm, ben maar een instrument in mijns Heren hand; wat ziet ge op ons?

f. Stichtelijk was hij, als er iemand bij hem kwam, of als hij bij iemand kwam. Hij was overal waar hij was, Smytegelt; zodat ik er op mag toepassen de woorden van de beroemden oude leraar Hieronimus, "Zodanig, zo groot, moet zijn de kennis van een dienaar Gods, dat én zijn uitgang, én zijn bewegingen, en alles wat aan en bij hem is, roepende stemmen mogen wezen. Hij moet zo de waarheid in zijn gemoed ontvangen, dat deze door zijn gestaltenis, gewaad en sieraad een luide weerklank geeft, opdat al wat hij doet of spreekt, strekken mag tot onderwijzing des volks."

6. Mededelingen van zijn ontmoetingen, die hij in de loop van zijn dienst gehad heeft.

Maar denkt ge mogelijk, heeft Smytegelt zo zijn weg bewandeld met blijdschap, gelijk de kamerling, waarvan men leest, Hand. 8: 30? Waste hij zijn gangen altijd in boter? Is hem niet veel wedervaren in de loop van zijn dienst? De hemelweg is immers een weg van kruis en tegenloop?

Ja, beminde lezer, dit is zo gemakkelijk niet gegaan. Hij heeft ook veel ontmoetingen

in zijn leven gehad, hij heeft met boze en loze machtige vijanden moeten strijden. Ik breng die tot tweeërlei, inwendige en uitwendige vijanden.

I. Met inwendige ontmoetingen heeft hij te worstelen en te strijden gehad.

a. Te worstelen had hij met een zondig en verdorven hart, daar hij menigmaal over klaagde, zeggende: mijn hart deugt niet, het is een modderpoel van ongerechtigheid, Hebr. 12: 1; O, hij kende de plaag van zijn hart.

b. Met het ongeloof had hij te worstelen op zijn tijd; hij kende wel wisselvallige gestalten, hij leefde nu en dan wel in verlatingen, en onder verberging van des Heeren aangezicht, en donker voor zichzelf; zodat hij klagen moest met David, Ps. 13: 2, *Hoe lang, Heere! zult Gij uw aangezicht voor mij verbergen?* en gelijk er staat, Ps. 88: 15, *Heere, waarom verstoot Gij mijn ziel? en verbergt uw aanschijn voor mij? O Heere, waarom staat Gij van verre? (waarom) verbergt Gij U in tijden van benauwdheid?* Ps. 10: 1.

c. Te strijden en te worstelen had hij, met een boze, helse, briesende leeuw, die hem zocht te verslinden, 1 Petrus 5: 8. Hij wist wel wat het was, vuistslagen van de duivel te krijgen, 2 Cor. 12.

(aa) Over de waarheid van Gods Woord.

(bb) Over het aanwezen Gods.

(cc) Over de eeuwigheid, en de staat der afgescheidene zielen na dit leven; over een eeuwig wel of rampzalig uiteinde.

(dd) Over zijn eigen genade-staat, door welke dingen hij ondervonden heeft, wat al benauwdheid het hem gekost heeft.

(ee) Ook had hij te strijden met schrikkelijke inwerpingen, godslasterende gedachten, vurige pijlen, spranken van de hel, die hij op zijn tijd ondervonden heeft, Eféze 6: 16, en andere dingen meer, enz.

Waarom beliefde God zijn knecht dit toe te zenden?

Ik zal met onze geliefde Smytegelt antwoorden, die dat meer als eens onder zijn prediken-gezegd heeft, als hij over zulke of dergelijke stofte predikte. "God (zeide zijn Eerwaarde) laat sommige van zijn knechten deze dingen wedervaren en ondervinden, opdat ze uit eigen bevinding de gevallen der consciëntie zouden kunnen oplossen, en geoefend worden in de geestelijken strijd; om alzo anderen van des Heeren volk te kunnen besturen op de hemelweg."

II. Hij had ook zijn uitwendige ontmoetingen, die zo menigvuldig waren als de haren zijns hoofds, daar hij veel onder heeft moeten lijden.

a. Hij heeft geleefd in een boze en goddeloos tijd, in welke een gedrocht, als dat van Gog en Magog, hun kop opstaken in stad en land, als: Atheïsten, Spinozisten, Hattemisten, Ongodisten, Libertijnen en andere vijanden meer, tegen welke hij te strijden had, om hun tegenstand te bieden. Ook met bedekte vijanden, die de waarheid ondermijnden; vossen, die de wijngaard bederven zouden; Hoogl. 2: 15. Ondermijners van de fundamentele artikelen en verborgenheden des geloofs, tegen welke hij strijden moest, Judas vers 3. Kettters, Remonstranten en ander gespuis.

b. Met lasteraars en kwaadsprekende mensen heeft hij veel te worstelen gehad, daar onze Smytegelt veel onder heeft moeten lijden. Zou ik het alles noemen moeten wat er al heeft omgegaan sedert dat Smytegelt hier gestaan heeft, waar zou ik beginnen of eindigen?

Wat al hoon, smaad, verachtingen, bespottingen, nabootsingen van zijn gebaren, verdraaiingen van zijn woorden, scheldnamen, verachting en versmading van zijn dienst heeft hij al uitgestaan; hoe heeft de boze wereld hem over de hekel gehaald, en

uitgekreten voor een weetniet, stijfkop, eigenzinnige fijmelaar,, enz. en wat dies meer is. Zou ik moeten zeggen wat lasterschriften, paskwillen, vleermuizen, nachtuilen zonder naam er wel gevlogen hebben! zo ondervond Smytegelt ook in de loop zijner bediening, daar David eens over klagen moest, Ps. 55: 7, *Mijn ziel is in 't midden der leeuwen, ik leg onder de stokebranden, mensenkinderen, welker tanden spiesen en pijlen zijn, en hare tong een scherp zwaard.* En als Jeremia, daar ze van zeiden: *Komt laat ons gedachten tegen Jeremia denken, laat ons hem slaan met de tong, en laat ons niet horen naar enige zijner woorden,* Jer. 18: 18. Zou ik moeten aantonen hoe menigmaal hij in levensgevaar geweest is bij dagen, bij nachten, bij avonden; even als een andere Paulus, 2 Cor. 11: 23-26.

Ik zeg, zou ik hiervan spreken moeten, de tijd zonde mij ontbreken; ik zal dit alles dan ook voorbijgaan. Maar waarom was dit al? Nergens anders om, als om zijn getrouw en godvruchtig uitkomen voor God en zijn zaak, omdat hij de zonden bestrafte, zonder iemand te ontzien, gelijk Jeremia: daarom kon het land zijn woorden niet verdragen, Amos 7: 10; van deze zaken heeft hij gesproken in een predicatie over Jer. 25: 3. Geen wonder; want hebben zij zelfs de Heere des huizes Beëlzebul geheten, hoe veel te meer zijn dienstknechten; dit is toch het lot van des Heeren kinderen, en van des Heeren getrouwe knechten; dit hebben ze zelfs de liefste Heere JEZUS aangedaan, ook de Profeten en Apostelen; en nu nog ondervinden het de gezanten Gods, en zullen het ondervinden en ontmoeten tot aan de voleinding der wereld, Joh. XVI:- 33.

7. Zijn ziekte en sterfbed, en de tijd wanneer.

Komt, zitten we nu eens even bij het ledikant, om te bezien het zalig uiteinde van dezen rechtvaardige. Mijn harte weent, als ik hier melding van maken moet. David vraagde eens: Wat man leeft er die de dood niet zien zal? Ps. 89: 49. De Heere liet eens door de profeet Zacharia vragen: Uwe vaders waar zijn die? en de profeten, zullen zij in eeuwigheid leven? Zach. I: 5. O neen, zij zijn er niet meer! Onze Smytegelt is er ook niet meer: *Hij is in de Heere ontslapen,* Openb. 14: 13.

Doch eer ik van zijn dood melding maak, zo moet ik nog even teruggaan, en nog enige omstandigheden mededelen. de 24^e October, 1734 predikte zijn Eerw. in de Koorkerk op Zondagmorgen, voor het H. avondmaal, uit Hoogl. I: 4. *Wij zullen uwe uitnemende liefde vermelden meer dan de wijn;* zijnde dit de laatste predicatie, die zijn Eerw. gedaan heeft, met veel pijn en smart. In diezelfde nacht beliefte 't de Heere hem dodelijk krank te maken, en zijn aloude kwaal te doen verergeren, welke hij (zo ik meen) gekregen heeft in de Nieuwe kerk onder het prediken; dit verhaalt hij in de predicatie over Jer. 25: 3. Dat dit de wonden waren, waarmede hij geslagen was in het huis van zijn liefhebbers. Met deze ziekte en smartelijke pijn, die zeer hevig was, had hij te worstelen en dit nam toe, zodat het gerucht in de stad ging, dat onze lieve leraar 't einde van die week niet zou bereiken, dat grote ontroering veroorzaakte. Doch het was nog zijn tijd niet. Ondertussen behaagde 't de Heere hem weer te herstellen, doch zoo, dat van medicijnmeesters en chirurgijns verklaard werd, dat hij nooit meer in staat zou zijn om de H. dienst waar te nemen. Hij verzocht om emeritus te worden, 't welk zijn Eerw. verkreeg op de 9^e Mei 1735.

In zijn Eerw. plaats werd beroepen de zeer gewenste en geliefde Ds. Anthonius Wilhelmus de Beveren, toen ter tijd predikant te Naarden, om als opvolger Smytegelts plaats te bekleden. Deze is tot ons overgekomen in dat zelfde jaar, en bevestigd. op de 9^e October 1735, door de Eerwaarde Heer J. Plevier uit 2 Cor. VI: 1, 2. zijn intrede nam hij uit Ps. 135: 9. *Dat uw Priesters bekleed worden met gerechtigheid, en dat uwe gunstgenoten juichen.*

Onder welke onze Eerwaarde Smytegelt gezeten heeft, die met blijdschap en dankzegging tot de Heere zijn plaats vervuld zag, door een man, die deze gemeente kon nuttig wezen, en aan wien ik des Heeren zegen toewens; gelijk ook aan alle andere getrouwe Godsgezanten; de Heere geve hun twee delen van Elia's geest, tot zijn heerlijkheid, nut der gemeente, troost en sterkte van hun zielen!

Zo heeft onze Eerwaarde geliefde leraar Smytegelt in stille eenzaamheid moeten rusten, en ophouden van zijn werk; hoewel hij des zomers, als het de gesteldheid van zijn lichaam toeliet, nog met de feesthoudende menigte ten huize des Heeren opkwam, en menigmaal de Heilige Doop bediende, en het Heilig Avondmaal gebruikte; rustende voorts van zijn arbeid, verlangende, uitziende en wachtende totdat de Heere hem van zijn post zou aflossen.

Wanneer deze en gene hem somtijds kwamen bezoeken, betuigde zijn Eerwaarde hoe gaarne hij wilde ontbonden wezen. "Ik kan, zeide hij, niet langer leven. Och Heere! neemt mijn ziel weg! het sterven is mij beter dan te leven. Ik heb een begeerte om ontbonden te wezen en met Christus te zijn; want dat is mij verre het beste. Ik moet (zeide hij) zowel door het bloed van Christus uit vrije genade zalig worden, als de allerminste vrome, en alleen door mijn lieve Heere JEZUS gezaligd en gerechtvaardigd worden, als anderen."

Wanneer er soms iemand tegen hem zei, *ik wens u genade op uw post, en dat de Heere u vertroosten wil door zijn Geest*, zo zei Smytegelt: *ik bedank u, ik heb mijzelf aan de wille Gods onderworpen; zo mijn God wil, wil ik ook; ik heb geen wil, Gods wil is mijn wil, Hij doe met mij, zo als het goed is in Zijn ogen*.

Hij was menigmaal zo pijnlijk dat hij noch bij dag noch bij nacht kon rusten; ja men kon somtijds nauwelijks tegen hem spreken, opdat het hem niet zou hinderen.

Als hij 's nachts niet kon slapen, dan bemediteerde hij de waarheden, die hij aan de gemeente gepredikt had, tot steunsel van zijn geloof, en troost voor zijn ziel, Ps. 63: 7-9.

In de eenzaamheid onderwierp hij zich aan God in zijn pijnen, en als hem iemand vertroosten wilde, zeide hij: *zolang mijn God wil, wil ik ook*; dan weer: *zo lang 't mijn liefste Jezus zal behagen, wil ik wachten: Hij doe wat goed is in zijn ogen*. Dit heeft zo geduurd tot het einde van zijn leven. Zodat men van hem zeggen kan, 't geen Jeremia eens klagende van zichzelf zeide: *Ik ben de man die ellende gezien heeft*, enz. Klaagl. 3: 1. Zo heeft hij ook vele ellende gezien, en gelijk Elihu eens wegens Job zeide: *Mijn vader, laat Job beproefd worden ten einde toe*, Job 35: 36, zo heeft de Heere hem beproefd en gelouterd, gelijk men het zilver loutert.

In deze zijn eenzaamheid is onze Smytegelt blijven rusten; hoewel onrustig zijnde wegens zijn zo zeer smartelijke pijnen en kwalen, tot het einde van April 1739 toen zijn ziekte en kwaal zeer toenam, en Smytegelt in de banden des doods geraakte.

Op de 1ste Mei was hij op de rustbank gaan leggen met dodelijke pijnen; zijn Eerwaarde opvolger zeide: *God lost zijn knechten af*.

Hij kon niet veel spreken wegens verkoudheid op de borst, maar legde zijn hand op zijn borst. Zijn opvolger liep de Heere aan in den gebede, en bad met hem; na het bidden verkloekte hij zich, en zeide: *mijn Vader! ik beveel mij aan de ingewanden van Uw barmhartigheden, die vele zijn, en die Gij mij kunt bewijzen in Uw Zoon, mijn beminnelijke, mijn noodzakelijke, mijn enige JEZUS*.

Hij had geen rust, dag noch nacht; de slaap week van zijn ogen, daar hij anders door had verkwikt kunnen worden.

Den 3e Mei was hij op zijn ledikant gaan leggen, doch kon niet veel spreken, maar hij roemde Gods trouwe barmhartigheid in de Middelaar, wegens zijn verdiensten in het zaligmakend werk, met veel beroering, gebeden, worstelingen en krachtige

toepassing. De medicijnmeester zeide dat zijn einde nu naderde; maar Smytegelt zeide tegen de bediende: *nog niet, ik zal nog niet sterven.*

Zijn beminde Elisa en opvolger was die dag tot hem gekomen, om hem te bezoeken in zijn uiterste krankheid; de Eerwaarde Ds. A. W. de Beveren, die hij nog de laatste zegen gaf. Hij zeide tot hem:

"God de Vader zij uw en mijn God. God de Zoon zij uw en mijn Verlosser. God de Heilige Geest zij uw en mijn Heiligmaker en Vertrouster.¹

Weest getrouw aan God, aan Zijn zaak, aan Zijn volk, aan de religie, en aan een goede consciëntie. God de Vader zij u en mijn verzoenend God en Vader. God de Zoon zij u en mijn Verlosser en Zaligmaker. God de Heilige Geest zij u en mijn Heiligmaker. En houdt het met de eerste vraag van de Catechismus, de enigen troost in leven en sterven; God zal 't maken."

In het midden van al zijn pijnen en smarten was hij lijdzaam, verzekerd, getroost; hij zei: *Vader kom haastelijk.*

Maandag en Dinsdag werd hij zwakker en zwakker; men verwachtte ieder ogenblik de dood, hoewel zijn pijn en smart nog voortduurde. De laatste nacht van zijn leven zei er iemand tot hem: *Dominee nu zult gij haast van de strijdende kerk overgaan tot de triomferende in heerlijkheid.*

Hoe lang nog? zei hij.

Wij wensen u een ruime ingang in het koninkrijk Gods, zeiden ze; waarvoor hij ze bedankte.

Enige weinige uren voor zijn dood zeide hij: *Nu zal het haast gedaan zijn, 't zal nu niet lang meer duren, mijn ontbinding is aanstaande.*

En enige tijd daarna gaf hij de geest, op de 6^e Mei van het jaar 1739, een weinig voor half tien ure, in de morgenstond; en is overgegaan van dit ellendig leven naar de hemelse gelukzaligheid, en is zacht ontbonden.

Hij stierf; maar hoe stierf hij? Op welke gronden is hij heengegaan?

1) Dit heeft hij zelf voor zijn sterven gezegd. *Ik sterf (zei hij) in de Heere; op Christus gerechtigheid en de vrije genade; in het geloof, volstandig.* Hij was tot het laatste toe bij zijn verstand.

2) Hij stierf in een goede ouderdom, zijnde 73 jaren, 8 maanden en 16 dagen; waarvan hij in deze gemeente is werkzaam geweest 40 jaren en met zijn rustende jaren daarbij gerekend bijna 44 jaren. Had onze geliefde Smytegelt geleefd tot de 20ste Mei, zo was hij 50 jaren predikant geweest.

3) Hij stierf niet plotseling, neen, die slag is lang tegemoet gezien. Hij stierf niet ontijdig, niet zonder dat wij vooraf al veelmalen gewaarschuwd waren; hij is van ons niet afgescheurd; God heeft het hart van de gemeente zo allengskens losgemaakt.

4) Hij is gestorven om eeuwig te leven voor Gods troon in heerlijkheid en volmaaktheid zonder zonde; want die gestorven is, is gerechtvaardigd van de zonde, gelijk Paulus leert, Rom. 6: 7. Iemand zeide eens zeer zoet: "Wij worden geboren om te sterven, wij sterven om te leven; wij worden geboren om te arbeiden, wij sterven om te rusten; wij worden geboren om te strijden, wij sterven om te zegepralen. En daar wij in de wereld komen als in een zee van ellende, daar varen wij in het graf, als in een haven van veiligheid."

¹ Deze eerste zegenwens staat niet in de beschrijving van Pieter de Vrieze, maar in die van ds. Lambertus de Beveren.

8. Zijn begrafenis

Maar onze Eerwaarde Smytegelt is ook, nadat hij gestorven is, eindelijk ten grave gebracht, op Dinsdag de 12e Mei, in de oude zerk, met een plechtige lijkstatie. 't Was een oordeel dat God aan Jerobeam liet aankondigen, dat hij van de honden zou gegeten worden, 1 Kon. 14: 2; en aan Jojakim, dat zijn dode lichaam zou geworpen worden des daags in de hitte, en des nachts in de vorst, Jer. 36.

Neen, Smytegelt moest rusten op zijn slaapstede, Jes. 57: 2. In die kerk, daar zijn Eerwaarde de eerste predicatie gedaan heeft, daar hij zo menigmaal voor de wezen gebeden heeft, is hij begraven in het huis der samenkomst aller levendigen.

En ofschoon zijn Eerwaarde lichaam begraven is, en gelegd in het stof des doods, echter is zijn eer en achting met hem niet in het graf gedaald; hij is ook in de harten en in de gedachtenis van de vromen begraven, die hun weeklage over hem opgeheven hebben, die hem hebben beweend en over hem hebben getreurd, hem hebbende nageroepen: *mijn vader, mijn vader! wagen Israëls en zijn ruiteren*, met zijn beminde opvolger, die zijn rouwklacht over hem uitgesproken heeft, op de 13e van dezelfde maand in de Oude Kerk uit 2 koningen 2 vers 11,12. En hebben zo hun grafschriften op zijn grafzerk gegraveerd, gelijk eertijds de Joden deden. Laat zijn ziel zijn in het bundelke der levenden met de overigen van de rechtvaardigen. Amen. Amen. Selah.

Of, verneemt dit **Grafschrift**.

*Staat stil wandelaar! Die hier ligt in zijn rust
Is een wiens vermaak en innige ziellust
Was in des Heeren woord. Een held die wist te strijden
Door vuur en vlammen heen, die nimmer week ter zijden.
Een waardig predikant, geliefd, bemind, vol deugd;
Der goddelozen schrik, der vromen troost en vreugd.
Een wachter in Gods huis, die vol van ijver blaakte
Voor 's Heeren volk en zaak; die eigen glorie laakte.
Een sieraad in Gods kerk; een vreemdeling op aard';
Een die men zelden vindt en overal vermaard.
Die onder vinnig kruis gelovige zich gedraage;
Een die verloochend was, ja ook zichzelf mishaaide.
Een dierbaar instrument, tot steun voor land en kerk;
Die zich met lijf en ziel gaf aan God en Zijn werk.
Een oprecht Israëliet, een worstelaar, een vader;
Die zeer geoefend was. Een moedelozen rader.
Betreurt met mij aan 't graf, 't verlies van deze held.
Vraagt gij, wie is 't? Het was Bernardus Smytegelt.*

Zo heb ik u, waarde lezer, een kort bericht gegeven aangaande het leven en sterven van onze geachte, eerwaarde, geliefde, beminde predikant en leraar Bernardus Smytegelt.

Klacht over zijn eerwaarde afsterven

Maar wie kan zich onthouden van een klaaglied over het verlies van onze Smytegelt op te heffen? Wie kan zich van tranen onthouden? Scheurde David zijn klederen over het verlies van Saul en Jonathan, tegelijk een klaaglied over hun droevig afsterven makende; 2 Samuel 1 vers 19 - 27; weende hij bij Abners graf, 2 Samuel 3 vers 32; dan past het ook een ieder. Ik zeg met David: *weet gij niet, dat te dezen dage een*

vorst, ja een grote in Israel is gevallen? Vers 38. Een leraar, een herder, een wachter op Sions muren, een voorhamer, een groot Gods gezant, een man van bijzondere genade, gaven en bekwaamheden, een Smytegelt! Wiens weerga er zelden gevonden wordt.

- De leraren zeggen: ach onze oudste broeder in jaren en dienstwerk! Wij zijn van u ontbloot wegens uw trouwe, wijze raad die zullen we niet meer uit uw mond te horen.
- De vromen zeggen: ach, onze waardige predikant, om onze zielen te behandelen met woord en raad, wij zullen u niet meer zien, gij zult tot ons niet meer spreken.
- De gemeente zegt: ach onze voorbidder voor land en kerk! Gij zult niet meer in de bres staan om de scheur toe te muren.
- De kleine zwakken in de genade, de gekrookte rietjes zeggen: ach onze vader in Christus! Die in arbeid was om ons te baren opdat Christus een gestalte in ons krijgen zou. Wij zijn van u beroofd.
- Een ieder zegge: *mijn vader, mijn vader, wagen Israëls en zijn ruiters!* Zijt gij zo heengegaan? Wij waren u niet moede; gij was niet nauw in onze ingewanden! Wij zijn benauwd om uwentwil, o onze broeder Jonathan. Gij waart onze zeer liefelijk.

Onze ogen zullen u niet meer zien, onze oren zullen u niet meer horen, uw mond zal niet meer tot ons spreken. Gij zijt heengegaan naar uw eeuwig huis. Uw lichaam rust in het graf, terwijl uw ziel nu boven voor Gods troon is in heerlijkheid.

Ons verlies is groot

Zoveel te meer is ons verlies groot, ja een groter als wij wel weten. Daar wordt nu gemist een voorbidder, een stut van land en kerk. De classe's en kerkenraad missen een trouw raadsman; de vromen missen hun geestelijke vader uit wiens mond zij zoveel troost ontvingen; die hen zo teder beminde; die hen opbouwde in de genade. De onbekeerden missen nu dat ontdekkend middel waardoor zij overtuigd konden worden; die Boanerges, die donderzoon, die hen zo dikwijls de genade aanbood, die hen zo dikwijls waarschuwde, die hen zo dikwijls met tranen in de ogen van Godswege bad en smeekte: *och, wilden ze zich met God laten verzoenen*, 2 Korinthe 5 vers 20. O, wij zullen hem nooit weder krijgen. Hij is heengegaan de weg van alle vlees en heeft zijn ziel bevrijd. Hij is rein van ons bloed en heeft zijn ziel bevrijd.

Wat hij nu geniet

Doch laten we onze klacht matigen en zien waar Smytegelt al van is ontdaan en wat hij nu geniet.

1. Hij is ontdaan:

- A. Van een zeer smartelijk, pijnlijk lichaam dat hij zoveel jaren heeft moeten omdragen tot het einde van zijn leven.
- B. Van alle moeite en verdriet dat hem hier zo menigvuldig heeft bejegend.
- C. Van alle laster, hoon en smaad die hij gedurende zijn dienst onder ons zo dikwijls heeft moeten lijden en verdragen.
- D. Van alle rampen die de kerk nog zullen kunnen overkomen. *Hij is weggeraapt voor den dag des kwaads*, Jesaja 57 vers 1,2.
- E. Van een zondige hart is hij ontslagen, daar hij menigmaal over klaagde tot zijn smart.
- F. Van alle bestrijdingen des duivels die hij zo menigmaal ondervonden heeft, enz.

2. **Nu geniet hij de zaligheid voor Gods troon**, omdat hij in:

A. Volmaakt leeft zonder zonde.

B. En God dient zonder enig gebrek.

C. Daar hij zo menigmaal naar verlangd heeft, daar is hij nu.

D. En hij zal eens met ziel en lichaam beide God eeuwig verheerlijken, daar geen rouw, of moeite ooit wezen zal. Openbaringen 7. Nu verlustigt hij zich in God Die hij hier heeft gediend; en geniet nu dat hij hier heeft gehoopt en aanschouwt hetgeen God weggelegd heeft voor degenen die Hem dienen en vrezen. Psalm 31.

Verlies voorspelt niets goeds

Ondertussen zijn we onze leraar en herder kwijt. Zijn gulden mond zal niet meer tot ons spreken. Onze ogen zullen hem in dit leven niet meer aanschouwen. De zondaar zal hij niet meer tot een bestraffende man zijn. De vromen niet meer tot opbouw in de genade. De zwakke gekrookte rieten niet meer tot ondersteuning en bemoediging.

O Middelburgse gemeente! Gij zult weten dat God deze profeet onder u gezonden heeft die uw dodelijke dag niet heeft begeerd, die u zo menigmaal met tranen en gebeden heeft gesmeekt; die u zult trouwhartig waarschuwde om de toekomstige toorn te ontvlieden; die uw leven en dood, zegen en vloek voorstelde en tot u riep: *kiest toch het leven, opdat gij leeft!*

Al zijn predicatiën, gebeden, waarschuwingen, afmaningen, uitnodigingen, voorbeeldige godsvrucht en heilige wandel; ja zijn gehele dienst, leven en verkeer, zijn uitgang en ingang zal u tot een getuige wezen in de dag des oordeels en ure des doods zo gij u niet bekeerd!

Als God de Zijn knechten van hun post aflost zijn er dikwijls oordelen op handen. Zij worden weggeraapt voor de dag des kwaads, Jesaja 57 vers 1. Sterft Elisa, de Moabieten vallen in het land, 2 koningen 13. Sterft Josia en sterven sommige godvruchtige richters, de Israëlieten komen in benauwdheid, Richteren 11 vers 3.

Wij weten wat onze Smytegelt in zijn leven al geprofeteerd heeft, en wat zijn kommer en vrezen menigmaal geweest zijn. En of God niet op weg zou zijn over Nederland, en in het bijzonder om u o Middelburg, u een bittere beker op de hand te zetten, is alleen de Heere bekend, Die alles weet!

Gelijk de nu nog godvruchtige levende leraren ook vrezen of met de kandelaar die nog in Nederland en in het bijzonder in u, o Middelburgse gemeente is te verplaatsen, of ons wel eens over te geven in de hand onzer vijanden, die onze ziel zoeken, wiens barmhartigheden wreed zijn, om met ons te doen naar hun welgevallen.

Doch de Heere hoop ik, zal ons ten goede verschonen. Hij late het vrede zijn in onze dagen en in de dagen van onze kinderen, ja tot in duizendste geslachten. Jesaja 39.

De Heere moge toch afkeren van de hittigheid Zijns toorns en berouw hebben over het kwaad dat Hij over ons mocht bedacht hebben. Hij blijve met ons in Zijn gunst *en doe Zijn aangezicht over ons lichten, zo zullen wij bevrijd wezen*. Psalm 80.

Wij laten onze waardige beminde Smytegelt in zijn graf rusten. God zal zorg over zijn stofjes dragen en hem eens heerlijk doen verrijzen.

Maar zullen nog een woord spreken tot onze nut en een stichtelijk slot.²

- Dit dient eerst tot overtuiging van spotters die hem zo menigmaal hebben veracht, die onder zijn dienst kwamen, doch het was met verkeerde bedoelingen.

² Deze vermaningen en aanspraak worden verkort weergegeven

- Versmaders van Gods trouwe knechten en van zijn dienst; die uw overleden leraar zo dikwijls versmaad hebben weigerden onder zijn dienst te komen. Of kwam gij door de voorzienigheid en bij geval eronder en zag hij dat het Smytegelt was; wat deed gij? Gij keerde uw schouder terug en ging uit de kerk.
- En zo er zulke mochten wezen de juichen en blij zijn dat deze waarde man gestorven is en die zeggen: 'haha, hij die nederligt zal niet weder opstaan.'
- U spreek ik ook aan die zó lang naar zijn dood verlangd hebt die zeiden: 'was die oude van de Singel maar weg'.³
- Verachters van de ware godzaligheid en godsvrucht die geen zin hebben om teer en heilig voor de Heere te leven; die menigmaal uw oude leraar veracht hebt.
- Gij onbekeerde zondaren zult ge nu naar uw zin hebben? Hij kent uw verlies niet. Och hoe zult ge het maken als u het klamme doodsweet op het aangezicht liggen zal, enzovoort.

Wilt gij raadt? Erkent dat gij ellendig zijt en val voor de Heere neer en bid dat Hij u om Christus' wil vergeven zal.

Aanspraak tot de begenadigde.

Dankt de Heere dat hij uw zo'n Smytegelt heeft gegeven en dat Hij u lust heeft gegeven om onder zijn dienst te komen. Heeft vader Smytegelt het middel in Gods hand geweest tot uw bekering? Geeft God de eer. Enzovoort.

Maar het gebruik van zijn waarschuwingen en van zijn wijze raad en besturingen.

Hebt gij iets opgezameld, maak er gebruik van.

Volt uw leraar na in zijn godvruchtige wandel op.

Maar het gebruik van de nog levende leraars.

Zijt gezet op een zuivere godvruchtige bediening.

Legt u talent aan om anderen in te winnen.

Bereid u tegen den dood.

Besluit.

Vromen, de tijd zal ook voor u eens komen dat gij des Heeren raad hebt uitgediend, dat gij zult ontbonden worden van dat lichaam der zonde waar gij nu zo over moet klagen, Romeinen 7 vers 24,25; en gij van al uw kruisen en tegenspoeden zult verlost zijn; van die u hier zo smarten; en dat al uw vijanden beschaamd zullen staan als God u als overwinnaars zal kronen. Romeinen 8 vers 37-39.

Als uw aardse huis dezès tabernakels eens zal worden verbroken dan zult gij een gebouw bij God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen, 2 Korinthe 5 vers 1. O, wat zou het dan eens in de onmiddellijke zalige gemeenschap van God de Vader, de lieve Heere Jezus en de lieve Heilige Geest te wezen om daar voor eeuwig te genieten verzadiging der vreugde, liefelijkheden aan Zijn rechterhand, Psalm 16 vers 11. Om Zijn aangezicht in gerechtigheid te aanschouwen en met Zijn beeld verzadigd te zijn, Psalm 17 vers 15. En God zal alle tranen van uw ogen afwissen, Openbaring 7.

*Ja, komt de dood,
ja komt de dood*

³ Thans de Heerengracht, schuin tegenover het Antheunisstraatje

*En moeten wij 't in dit leven,
al begeven;
De duistere nare vallei daarheen
doorwandelen wij en beven. Enzovoort.*

*Want in den dood,
den bangsten de nood
is Godes Zoon ons 't leven,
ons het leven.
Wij steken 't hoofd ter kerker uit
om boven de wolken te zweven, enz.*

Amen, de Heere doe alzo. Amen, ja amen.

Overgenomen uit de bundel:

De weg der heiligmaking,

voorgesteld in 9 predicatiën over Mattheüs 5 vers 47.

Gedaan te Middelburg in 1728 door de nu zalige Heer Bernardus Smytegelt, in leven
dienaar des Goddelijken Woords te Middelburg.

Benevens het historisch verhaal van het leven en sterven van bovengenoemd schrijver.

Beschreven door P. de Vriese.

Uitgave 1858